

BETÄNKANDE

AVGIVET TILL STIFTELSENS FÖR ÅBO AKA-
DEMI DELEGATION AV DEN AV DELE-
GATIONEN DEN 27 OKTOBER
1917 TILLSATTA STATUT-
KOMMITTÉN

ÅBO 1917
ÅBO TRYCKERI OCH TIDNINS AKTIEBOLAG

BETÄNKANDE,

avgivet till Stiftelsens för Åbo akademi delegation av den av delegationen den 27 oktober 1917 tillsatta statutkommittén.

Vid mötet den 27 oktober 1917, då Stiftelsens för Åbo akademi delegation konstituerades, fick den då tillsatta statutkommittén i uppdrag att med betänkandet av 1 juni 1917 såsom grund utarbeta en detaljerad plan för Åbo akademi, särskilt med avseende å statuter samt arbetsordning för delegationen och instruktion för styrelsen, ävensom att inkomma med förslag angående lärostolarnas besättande och tidpunkten för akademins öppnande. Till medlemmar i denna kommitté utsåg delegationen undertecknade.

Statutkommittén vidtog med sin verksamhet den 9 november, varvid till ordförande utsågs professor Rindell; sekreterarbefattningen har handhafts av styrelsens sekreterare.

Under sitt arbete har statutkommittén varit i tillfälle att i vissa delar rådföra sig med styrelsen.

Inledning.

Kommitténs arbetsresultat sammanfattas i nedanstående betänkande samt härtill fogade bilagor. För att giva tillfälle till jämförelser och samtidigt angiva den grund, på vilken förslagen delvis bygga, har stiftelseurkunden av 18 juni 1917 avtryckts såsom första bilaga i följden:

- I. Stiftelseurkund av 18 juni 1917. (S U)
- II. Förslag till arbetsordning för delegationen. (A O)
- III. Förslag till instruktion för styrelsen. (S I)

IV. Förslag till grundstadgar för Åbo akademi. (G S)

V. Förslag till instruktioner för lärare och tjänstemän.

VI. Förslag till utgiftsstat för Åbo akademi.

VII. Kalkyl över anläggningskostnader.

VIII. Förslag till övergångsstadganden. (Ö S)

IX. Utkast till ordningsstadga för Åbo akademi. (O S)

Vid uppgörandet av förenämnda förslag till grundstadgar och utkast till ordningsstadga har kommittén anlitat författningar vid universiteten och högskolorna i Sverige samt universitetet i Helsingfors. Särskilt gagn har kommittén haft därav att tre av dess medlemmar samtidigt deltagit i arbetet på de nya statuterna vid sistnämnda universitet.

Vid formulerandet av de olika författningsförslagen har kommittén följt principen att, såvitt detta utan större olägenhet kunnat ske, upptaga varje stadgande endast på det ställe, där dess införande av sammanhanget närmast påkallats, varigenom man velat ernå större korthet och precision, utan att dock äventyra fullständigheten. För att vid granskningen av förslagen vinna en klar överblick förutsätts emellertid jämförelser mellan skilda författningar.

Arbetsordning för delegationen och instruktion för styrelsen.

Vid fullgörandet av sitt uppdrag har kommittén närmast haft att med ledning av stiftelseurkunden precisera förhållandet mellan delegationen och styrelsen ävensom ordna förhållandet mellan dessa och akademien. I sådant avseende har kommittén uppgjort förslag till *arbetsordning för delegationen* och *instruktion för styrelsen*. Föreskrifter rörande delegationens ställning till akademien äro sammanfattade i grundstadgarna för Åbo akademi.

AO § 1. Då det gällt att ordna *delegationens möten* hava två ordinarie sådana befunnits vara av nöden, om man tänker sig räkenskapsåret löpa från 1 juli—30 juni. Med denna anordning kunna revisionsberättelserna knappast föredragas tidigare än i oktober, till vilken tid även rektors berättelse

över senaste läsår hinner utarbetas. Men läsårets början den 1 september kräver att akademins stat och budget blivit tidigare fastställda, och har detta ansetts kunna ske under maj månad.

Kommittén förordar denna anordning, men anser det icke ogörligt att räkenskaperna avslutas med kalenderåret, i vilket fall endast ett ordinarie möte bleve nödigt.

Med avseende å ärendenas behandling vid delegationens möten har kommittén trott det vara riktigast att införa en sådan ordning, att alla frågor, utom val, böra vara av styrelsen förberedda innan de av delegationen avgöras.

AO § 3.

Instruktionen för styrelsen kompletterar stiftelseurkunden med nödiga detaljer och ordningsföreskrifter, och dessa torde vara så pass självklara att de i allmänhet icke tarva en särskild motivering. Endast med avseende å § 5 torde böra nämnas, att med densamma avsetts en viss möjlighet för styrelsen att disponera över medel för akademien till tackande av oförmodat uppträdande behov, vilka icke kunna inrymmas i utgiftsstatens post för konsistoriets oförutsedda utgifter, men å andra sidan icke äro av den betydelse, att de skulle påkalla delegationens sammankallande eller ock äro av synnerligen brådskande art.

SI § 5.

Såsom nämnts är delegationens förhållande till akademien, såvitt detta icke regleras av stiftelseurkunden, icke berört i ovan nämnda arbetsordning.

Kommittén tillåter sig härmed föreslå, att förslagen till arbetsordning för delegationen och instruktion för styrelsen måtte först av alla författningsförslag behandlas av delegationen, på det att formerna för stiftelseorganens verksamhet omedelbart måtte bestämmas och det framtida arbetet därigenom erhålla en fast grund.

Grundstadgar och ordningsstadga.

Stadgandena rörande akademien hava delats på tvenne författningar, av vilka den ena har ett allmänt innehåll och benämnes *grundstadgar för Åbo akademi*, den andra utgöres

av en *ordningsstadga*, innefattande föreskrifter av mera speciell natur.

Med hänsyn till grundstadgarnas vikt och principiella betydelse synas deras antagande och förändring böra förbehållas delegationen, på sätt längre fram närmare angives. Däremot har kommittén ansett ordningsstadgans innehåll medgiva avgörande av de speciellt akademiska myndigheterna, varom även längre fram skall bliva fråga. I följande framställning har kommittén sökt supplerat grundstadgarnas föreskrifter med motsvarande föreskrifter i det utkast till ordningsstadga, som för detta ändamål utarbetats.

Grundstadgarnas tre första paragrafer, vilka sammanförts under rubriken *allmänna stadganden*, innehålla bestämmelser rörande akademins uppgift samt delegationens och styrelsens befogenheter med avseende å akademien.

GS § 2. Sålunda föreskrives att delegationen antager grundstadgar, beviljar medel för akademins verksamhet och bestämmer, efter förslag av konsistorium, vilka ämbeten och tjänster skola finnas vid akademien.

GS § 6. Då konsistorium har närmaste vården av akademien, torde det vara tydligt, att framträdande behov närmast skola uppmärksammas av konsistoriet, och att initiativet i fråga om nya ämbeten och tjänster bör tillkomma denna myndighet

GjS § 7.
GS § 3. Föreskriften att styrelsen har överinseendet över akademins ekonomiska förvaltning har förefallit kommittén innebära den naturligaste utvägen för lösandet av denna uppgift.

GS §§ 4, 5. Följande avdelning av grundstadgarna berör *kanslersnämnden*, vars åliggande är överinseendet över akademins verksamhet och till vars viktigaste befogenheter höra utnämmandet av professorer samt stadfästandet av reglementen och instruktioner. Denna befogenhet har dock begränsats genom den generella bestämningen, att varje ärendes avgörande förutsätter framställning eller utlåtande av konsistorium.

Kommittén har tagit under övertvägande huruvida kanslersämbetets utövande borde överlämnas åt en enda person

eller handhavas av en kanslersnämnd. Under diskussionen hava meningarna varit delade med hänsyn till den betydelse man borde tillmäta de olägenheter, vilka framträda såsom en följd av den ena eller den andra anordningen. I förra fallet kunna subjektiva synpunkter måhända komma att alltför starkt göra sig gällande vid kanslersämbetets handhavande. Ansvarets fördelning på flere personer kunde åter i det senare fallet möjligen menligt inverka på frågornas avgörande. Ur synpunkten av representation och omedelbar auktoritet har en enda kansler företrädare, vilket inom kommittén nogsamt gjorts gällande.

Det har emellertid framhållits, att kanslersämbetets åligganden påkalla möjligast grundlig erfarenhet i akademiska styrelse- och förvaltningsfrågor, och häri har man funnit ett starkt motiv för tillsättandet av en nämnd, inom vilken flera sidor av denna erfarenhet kunna representeras, samtidigt som akademiföretagets samtliga ledande organ uti en sådan kunna göra sitt inflytande gällande. Kommittén har sålunda efter ett antal voteringar i kollegial ordning beslutit föreslå kanslersämbetets handhavande genom en nämnd av tre personer. Denna nämnd bör enligt kommitténs tanke bestå av ordföranden i styrelsen eller annan ledamot som av styrelsen utses samt två för en tid av fem år valda, i akademiska värv förfarna medlemmar, nämligen en vald av delegationen och en av konsistorium. Den av delegationen valda medlemmen skall vara nämndens ordförande. Konsistoriets företrädare bör väljas utom kretsen av dess medlemmar eller underordnade.

En förmedlande åsikt att kanslersämbetet under akademins organisationstid, t. ex. för en period av fem år, skulle handhavas av en nämnd samt därefter av en på livstid vald kansler, har inom kommittén uttalats, men efter omröstning förkastats.

Meningarna hava gått i olika riktning även i fråga om den tid, för vilken uppdraget att sköta kanslersämbetet borde gälla. Det har framhållits att kanslersnämndens auktoritet

inåt och utåt bäst tillgodoses genom uppdragets överlämnande på obestämd tid, men gentemot detta har invänts att ett periodiskt val förhindrar olägenheten av ett längre kvarstående i ämbetet och mer överensstämmer med en nämnds karaktär. Kommittén har med hänsyn därtill att kanslersämbetet icke ombetrotts en person utan en nämnd stannat vid förslaget om en femårig valperiod, varigenom man velat undvika alltför ofta skeende ombyten och dessutom vunnit att kanslersnämndens verksamhetstid icke sammanfaller med rektorstrienniet, utan utsträcker över en något längre tidsperiod.

Beträffande kanslersnämndens befogenheter ingå inga särskilda bestämmingar i denna avdelning av grundstadgarna, men det kan måhända för bättre översikts skull vara skäl, att här anföra det viktigaste av de i åtskilliga paragrafer förekommande stadgandena.

G S § 7. Konsistoriets framställningar angående åtgärder till befordrande av akademins bästa inlämnas till kanslersnämnden, vilken äger att med eget yttrande förelägga detsamma för delegationen, därest ärendet icke ankommer på nämndens avgörande.

G S §§ 13, 14. På kanslersnämnden ankommer att pröva och fastställa konsistoriets förslag rörande kallelse till professur samt att utnämna professorer.

G S §§ 15, 17. Likaså ankommer på kanslersnämnden att utnämna lärare och tjänstemän vid akademien, att bevilja rektor och professorer tjänstledighet, utfärda förordnande att förestå professur, *G S § 18.* att eventuellt anmoda lärare som uppnått 65 års ålder att *G S § 21.* kvarstå i sin befattning samt att entlediga av nämnden utnämnda lärare och tjänstemän.

Ett flertal av dessa befogenheter äro begränsade genom närmare bestämmingar, vilka i annat sammanhang skola omnämnas.

Konsistorium, vilket har sig ombetrodd den närmaste vården av akademien, består av akademins fast anställda professorer samt lärare, som äro förordnade att bestrida pro-

fessorsämbete. De sistnämnda deltaga dock icke i val av rektor och prorektor, ej heller i behandlingen av befodringsärenden. En av de viktigaste rättigheter som tilldelats konsistorium har redan i det ovanstående blivit berörd, nämligen rätten till initiativ i fråga om akademiska reformer, vilka icke böra avgöras utan utlåtande av konsistorium. *G S § 2, 5 mom. 2* Förslag till ändring av grundstadgarna, inrättande av nya tjänster m. fl. liknande ärenden, rörande vilka avgörandet icke tillhör kanslersnämnden, inlämnas av nämnden jämte eget utlåtande till styrelsen.

Bestämningarna rörande konsistoriets sammanträden, beslutförhet m. m. dyl. äro sammanförda i ordningsstadgan. *O S §§ 1, 2.*

En viktig del av grundstadgarna gäller konsistoriets fördelning på avdelningar, vilka motsvara de gamla fakulteterna, men utgöra en friare organisationsform än dessa. *G S § 6, mom. 3* Den hävdvunna fakulteten utgör en skarpt avgränsad sammanslutning av lärare inom vissa med varandra besläktade eller annars närstående vetenskaper, vilken inom sig utger lärda grader, förrättar examina och ordnar sin undervisning. Den nyare tidens utveckling har medfört en mera mångsidig beröring mellan vetenskaperna, än man tidigare kunnat förutse, och samhällslivet har å sin sida uppställt nya uppgifter med krav på kunskaper, vilka måste förenas alldeles oberoende av fakultetsväsendets grunder. Under sådana förhållanden har det syntts vara riktigast att, med erkännande av det allt framgent bestående behovet av samverkan mellan de i en viss forsknings- eller undervisningsgren verkamma lärarna, låta undervisningen och dess uppgifter föranleda en sammanslutning av dessa lärare.

Denna tanke har fått sitt uttryck i grundstadgarna ävensom i ordningsstadgans föreskrifter angående konsistorieledamöternas fördelning på avdelningar eller, om man så vill fakulteter. *O S § 7.*

Dessa konstitueras enligt konsistoriets beslut, och deras uppgift är att handlägga en del frågor rörande den vetenskapliga forskningen samt att ordna vissa undervisnings-

grenar med därtill hörande examina, vare sig dessa gälla vinnande av lärda grader eller förberedelse för samhällliga värv. Men då undervisningens art och uppgift utgöra delningsprincip och icke läroämnena, följer härav att företrädarna för vissa ämnen kunna tillhöra flera än en avdelning.

OS § 25. En annan följd är att lärda grader lämpligen utgivnas i akademins namn av examinatorerna, vilken anordning innebär en nära överensstämmelse med det förhållande inom filosofiska fakulteten vid Helsingfors universitet, att varje examenskollegium inom fakultetens tre sektioner i hela fakultetens namn utger dess licentiatgrad.

Fakulteternas befogenhet med avseende å disputationer för licentiatgrad hava ansetts böra tillkomma vederbörande avdelning, och hit hörande bestämmningar äro jämte övriga föreskrifter rörande avdelningarnas arbetssätt och göromål jämväl inryckta i ordningsstadgan.

OS § 26 mom. 2
§§ 28—30.
OS §§ 8—9.

Angående *undervisning, examina och studerande* ingå de flesta bestämmningar i ordningsstadgan. Grundstadgarna fastställa endast:

GS §§ 22, 23, 25, 26. tiden för läsårets början och slut samt dess indelning i terminer; lärarnas undervisningsskyldighet; studerandes rätt att avlägga examina; rätt till inträde vid akademien; samt

GS § 28. skyldighet för konsistorium att draga försorg om hållandet av populära föredragsserier genom akademins lärare.

I grundstadgarna ingå vidare stadganden om de akademiska myndigheternas befogenheter med avseende å förseelser av lärare, tjänstemän och studerande. Övriga disciplinära förfoganden ingå i ordningsstadgan.

GS §§ 30, 31.
OS § 37.

Behandlingen av löpande ärenden och mindre ekonomiska frågor ävensom övervakandet av ordningen bland de studerande äro överlämnade åt *rektorsnämnden*, vilken utgöres av rektor, prorektor och en av konsistorium för tre år utsedd ledamot.

GS § 8.

Allmänna bestämmningar rörande *rektor och prorektor*, tiden för deras uppdrag, förfarandet vid rektors avgång innan trienniets slut, samt hans ersättande genom prorektor äro

GS § 9.

ordnade genom grundstadgarna. Däremot hava bestämmningar angående tiden och sättet för dessa vals förrättande införts i ordningsstadgan.

Rektors åligganden äro sammanfattade i grundstadgarna. I ordningsstadgan ingå föreskrifter rörande tiden för rektoratets tillträdande, vikariat för prorektor, då denna är hindrad att sköta rektoratet, rätt till arvode för rektors ställföreträdare, samt rektors undervisningsskyldighet.

OS § 3.
GS § 10.
OS §§ 45.

Ämbetens och tjänsters besättande har ordnats genom grundstadgarna i följande punkter:

professorsämbetets besättande på ansökan eller kallelse; anlitande av sakkunniga i dylika fall; uppgörande av förslag och utnämning.

GS §§ 11—1

Här förekommer den avvikelse från ordningen vid universitetet i Helsingfors, att avdelnings yttrande över sökandens kompetens icke behöver föreligga till grund för konsistoriets behandling av befordringsärendet. Genom detta förenklade förfarande undvikes en anledning till föga önskvärda konflikter.

I ordningsstadgan har kommittén sammanfört nödiga detaljbestämmelser rörande befordringsärenden.

OS §§ 10—1

Angående övriga lärares och tjänstemäns utnämning samt docenters förordnande genom kanslersnämnden ävensom antagandet av assistenter, amanuenser och betjäning bestämmas i grundstadgarna.

GS § 15.

För lärarna viktiga bestämmningar innehålla grundstadgarnas §§ 18 och 19. Den förstnämnda föreskriver skyldighet för lärare att avgå från tjänsten vid 65 års ålder, såvida han icke av kansler anmodas att än vidare kvarstå. I den senare stadgas om lärares pension vid avgång från tjänsten, varvid hänsyn tagits till nödig stabilitet hos den genom varma vänner till akademien stiftade pensionsfonden. Hit hörande beräkningar grunda sig på förutsättningen, att de vid akademins öppnande utnämnda lärarnas och tjänstemännens medelålder är 42 år och att senare illträdande professorers medelålder utgör 40 år samt att de sistnäm-

GS §§ 18, 1

da med tillgodoräknande av 5 tjänsteår vid annan högskola kunna vid fyllda 60 år komma i åtnjutande av full pension, medan de förstnämnda ägde samma förmån för 7 tjänsteår. Kommittén har ingalunda förbisett nödvändigheten att på något sätt tillförsäkra änkor och pupiller rätt till pension, ehuru något uttryckligt förslag ännu ej kunnat framställas. Till en början tillåter sig kommittén föreslå denna viktiga frågas beredning.

Slutligen ingår i grundstadgarna en paragraf innehållande nödiga anvisningar rörande *besvär*.

Med avseende å förslaget till grundstadgar vill kommittén föreslå att delegationen så fort sig göra låter skrider till dess behandling.

Beträffande utkastet till ordningsstadga må nämnas, att detsamma utarbetats närmast för att lämna delegationens medlemmar en fullständig bild av ordningen för akademins av grundstadgarna till sina allmänna drag ordnade verksamhet. Utkastet är därjämte att fatta såsom ett i det blivande konsistoriets intresse gjort förarbete, vilket väl ej skall sakna betydelse då konsistoriet skrider till att jämlikt grundstadgarnas anda i detalj ordna akademins alla funktioner.

Kommittén får alltså föreslå att det såsom sista bilaga till detta betänkande ingående utkastet till ordningsstadga, utan annan behandling än för såvitt grundstadgarna därav kunna beröras, måtte överlämnas till det blivande konsistoriets handläggning.

Lärostolar och tjänster.

Vid utarbetandet av förslaget till lärostolar och tjänster vid akademien har kommittén följt betänkandet av 1 juni, vilket i dess grunddrag vunnit akademikommitténs godkännande samt på grund av villkoren för senaste stora donation måste anses omfattat även av delegationen. Dock ha en del kompletterande

tillägg och smärre ändringar i fråga om *professurernas* gestaltning och begränsningen av deras läroområden genomförts, varvid även de anmärkningar som under mötet den 16 juni samt i tidningspressen framställdes i mån av möjlighet beaktats. Den viktigaste utvidgning av den i betänkandet framlagda planen, som kommittén ansett sig böra företaga, ineligger i förslaget att inom den statsvetenskapliga fakulteten införa en fjärde professur med ämne *Handels-, industri- och socialrätt*. Med hänsyn till den statsvetenskapliga fakultetens av alla erkända stora betydelse, som vid mötet den 18 juni särskilt framhölls, har kommittén tillåtit sig att påyrka denna utvidgning, som skulle tillföra fakulteten ett juridiskt ämne av det värde såväl i och för sig som i kombination med fakultetens övriga ämnen, att ett besättande snarast möjligt av denna professur skulle tillföra fakulteten avsevärt ökade studiemöjligheter.

Genom införande av den fjärde professuren har emellertid den föreslagna extra undervisningen i ekonomisk rätt kunnat utgå.

Då studierna inom denna fakultet öppna möjligheter till förberedelse för olika samhällsvärv, vilka hittills icke blivit speciellt beaktade inom den högsta undervisningen i vårt land, torde det vara skäl att här ingå på en kortfattad redogörelse för de studieriktningar kommittén ansett böra komma i betraktande. Dessa torde kunna föras under tvenne huvudrubriker, vilka skulle motsvaras av var sin examen.

För tjänster inom kommunalväsendet tänkes en *kommunalexamen*, vilken skulle avläggas i följande ämnen:

- Nordisk historia,
 - Nationalekonomi och statistik,
 - Kommunal förvaltnings- och näringsrätt,
 - Privat- och specialrätt, såvitt ämnet betingas av kommunal verksamhet,
 - Bokföring och kommunalt räkenskapsväsende.
- Såsom ett slutmål för den andra studieriktningen har

kommittén ansett böra anordnas en *ekonomieexamen*, vilken skulle avläggas i följande ämnen:

Nordisk historia,

Nationalekonomi med allmän finans-, bank- och försäkringslära,

Handelsrätt jämte försäkringsrätt,

Industri- och socialrätt,

Bokföring.

De till sistnämnda examen ledande studierna torde vara lämpade för funktionärer inom ett större antal grenar av ekonomisk verksamhet, alltså vid handelskamrar, banker, försäkringsbolag, mäklare- och agenturaffärer m. fl.

För de rent statistiska befattningar, som redan förefinnas i olika verk och vilka säkerligen i framtiden komma att inträttas inom allt flera myndigheter, kunde det vara nyttigt att göra statistiken till examens centrala ämne, och i detta fall borde ett kunskapsprov i matematik tillkomma för att giva studiet en solid grund. Denna anordning kan vidtagas inom ramen av båda de ovan anförda examina, varvid examen måhända kunde benämnas *kommunal-statistisk* eller *ekonomisk-statistisk examen*.

De till innehållet rätt vidlyftiga och skäligen olikartade juridiska discipliner, inom vilka studierna sålunda komme att bedrivas, ävensom hänsynen till den vetenskapliga enhetlighet, man måste fordra av de till en akademisk lärostols område sammanförda grenarna av vetande, förbjuda inrättandet av blott en enda professur i fakultetens juridiska ämnen. Men även om man genom överförandet av vissa ämnen på lärare av lägre kvalifikationer kunde skapa en professur med en antaglig vetenskaplig uppgift, föreligger ingen anledning att härvid förfördela huvudämnet i den ena av de ovan antydda studieriktningarna. Dessutom skulle studierna för lärd grad och därmed möjligheten att sörja för vetenskaplig återväxt inom yngre generationer på ett betänkligt sätt lida intrång genom den ena ämnegruppens uteslutande från professur.

I fråga om läroområdena för de tvenne främst upptagna professurerna inom statsvetenskapliga fakulteten har fullständig klarhet ännu ej nåtts. Inom kommittén har man uttalat sig för att anledning måhända funnes att, såsom fallet varit vid Helsingfors universitet, låta den första professuren sammanfatta *nationalekonomi, finanslära och statistik*, samt att begränsa den andras läroområde till *allmän statskunskap och lagstiftningspolitik*. Men då kommittén erfarit, att vid högskolorna i Lund och Göteborg statistiken sammanförts med statskunskapen, så har kommittén vänt sig till representanter för dessa högskolor för att närmare erfaras, vilka sakliga skäl som betingat en sådan kombination. Då kommittén emellertid ännu icke erhållit svar på sina förfrågningar, föreslår kommittén att delegationen, om skyndsamt avgörande blir av nöden, ville överlämna åt provisoriska kanslersnämnden att bestämma de tvenne ifrågasvarande professurernas läroområden. —

Även må i detta sammanhang framhållas, att den i det förra betänkandet genomförda benämningen *sektion* här utbyttis mot den härdvunna benämningen *fakultet*, som väl i praktiken kommer att tillfalla de i grundstadgarna förutsatta avdelningarna.

Namnet på den matematisk-fysiska ämnesgruppen har även utbyttis mot det korrektere och mer moderna *matematisk-naturvetenskapliga fakulteten*.

Vid akademiföretaget behövligen *tjänstemän* hava av kommittén indelats i trenne grupper: de som höra under styrelsen, de som tjänstgöra vid kanslersnämnden och de som underlyda konsistorium.

Den första gruppen omfattar skattmästare, sekreterare, bokförare, ävensom den för skötseln av stiftelsens gårdar nödiga gårdsdisponenten; till den andra gruppen hör kanslersnämndens ordförande, vilken sammankallar nämnden och leder dess arbeten, samt nämndens sekreterare; den tredje gruppen består av konsistoriets sekreterare; kamrer,

åt vilken akademins särskilda bokföring och kassarörelse äro anförtrodda; kanslibitråde; biblioteksföreståndare för skötseln av akademins allmänna bibliotek; skrivbiträde vid biblioteket; samt tre vaktmästare, av vilka en tjänstgör vid konsistorium, kansli och bibliotek och tvenne övriga å laboratorierna.

En del lärares och tjänstemäns åligganden äro närmare preciserade i en särskild instruktion, till vars behandling delegationen torde skrida i den ordning förhållandena påkalla och i nära samband med förslaget till akademins stat.

Akademins utgiftsstat.

Med stöd av något noggrannare beräkningar än de rätt summariska kalkylerna i betänkandet av 1 juni samt med beaktande av de förändrade tidsförhållandena har kommittén uppgjort ett förslag till utgiftsstat för akademien. Lönen för professor har sålunda föreslagits att utgå med 15,000 mk i stället för ursprungligen beräknade 12,000 mk. Kommittén anser sig dock böra framhålla att personella lönetillskott i vissa fall torde erbjuda den enda möjligheten att vid akademien fästa framstående vetenskapsmän eller personer, vilkas vetenskapliga utbildning bereda dem möjlighet att inom praktiska yrken erhålla större ekonomiska förmåner. Lektorslönerna hava föreslagits till 6 å 8,000 mk, samt extra lärarnas inom statsvetenskapliga fakulteten till 2—3,000 mk, dessa extra lärare torde kunna vinnas bland pedagoger i Åbo, vilka med sina ordinarie anställningar vid skolor o. s. v. anses kunna förena en bisysselsättning vid akademien, varigenom lönerna kunnat föreslås så lågt som skett.

För att vinna besparing i budgeten hava de tre amanuensbefattningarna inom matematisk-naturvetenskapliga fakulteten t. v. strukits, varvid dock må observeras att elevfrekvensens stigande över 12—15 studerande omedelbart måste leda till amanuensers anställande.

För kanslersnämndens ordförande, som bör vara bosatt i

Åbo, föreslås en årlön av 7,000 mk av de för nämndens behov anslagna 9,000 mk.

Det i budgetförslaget av 1 juni införda anslaget 10,000 mk för resestipendier åt akademins lärare har tyvärr måst bortlämnas.

Den för oförutsedda utgifter reserverade summan 16,500 mk är fördelad på tvenne poster, den ena utgörande dispositionsmedel för konsistorium, den andra, 10,000 mk, utgörande det till styrelsens disposition ställda anslaget för utomordentliga behov.

Anmärkas bör om förslaget till stat, att *ålderstillägg* för lärare och tjänstemän med hänsyn till stiftelsens nuvarande tillgångar ej kunnat observeras. Det torde i alla fall för delegationen bliva nödvändigt att i sinom tid beakta det berättigade kravet på dylika tillägg och så fort omständigheterna det medgiva underkasta frågan härom särskild beredning. För närvarande vore det måhända tillräckligt att för de anställda professorerna utfästa ett lönetillägg av 1,000 mk för 5, 10 och 15 års tjänst.

Kommittén har vid behandling av akademins *lokalbehov* saknat möjlighet att framställa exakta förslag, och fränsett andra skäl hava även på denna grund hyreskostnaderna för lokaler utelämnats ur statförslaget. Betänkandet av 1 juni upptog för ändamålet 20,000 mk.

Anläggningskostnaderna behandlas i ett följande kapitel.

Kommittén har ej kunnat dölja för sig faran av att slutsumman i förslaget till utgiftsstat trots många av förhållandena betingade inknappningar stigit högst ansenligt utöver motsvarande summa i det tidigare betänkandet. Härtill har höjningen av professorslönerna väsentligen bidragit och likaså ökningen av professurernas antal från 11 till 12. Kommittén har dock föredragit att uppställa en med hänsyn till undervisningen något så när tillfredsställande plan. Mycket beror av att akademien vid sitt första framträdande är så väl rustad som möjligt.

Men det torde med anspråk på sannolikhet kunna fast-

slås, att hela den plan som här ovan föreslagits åtminstone under det närmaste året ej skall kunna förverkligas. Utsikterna att för den statsvetenskapliga fakultetens lärostolar vinna kompetenta personer äro rätt osäkra, vilket isynnerhet gäller möjligheten att inom eget land omedelbart förvärva lämpliga krafter. Liknande svårigheter hava även yppat sig i fråga om vissa andra lärostolar.

Ifall emellertid en del lärostolar icke genast besättas, uppkomma naturligtvis vissa besparingar, vilkas belopp dock kommer att bliva beroende av huruvida motsvarande undervisning alldeles utelämnas eller om man för dess första bedrivande möjligen tillgriper utvägen att för ett visst antal år tillförordna docenter, vilka efter det tiden för förordnandet gått till ända kunde konkurrera om den ledigslagna lärostolen.

Då emellertid personfrågor och kandidaturer endast förberedelsevis kunnat behandlas av kommittén, föreligger här ej definitiv utredning, och förslaget till professorer utvisar sålunda endast det som enligt kommitténs åsikt betingas av undervisningens behov.

Det synes då ankomma på delegationen att avgöra huruvida, efter de besparingar, vilka nyss antyddes kunna ske i följd av vanskligheten att besätta en del lärostolar, akademien kunde öppnas hösten 1918 i förtröstan på att nödiga medel kunde yppas till betäckande av de kostnader vilka betingas av kommitténs förslag. Något uttryckligt förslag om en begynnelse vid den nämnda tidpunkten anser sig kommittén ej kunna framställa, men kommittén har i alla händelser vad på den ankommer sökt göra det möjligt att snabbt begynna, om delegattonen finner detta önskvärt eller fördelaktigt.

Kommittén vill emellertid till sist framhålla att den akademiförening på bred bas, som redan planlagts, måhända kunde med några tiotal tusen mark i medlemsavgifter och garantibelopp bidra till ökningen av stiftelsens årsinkomster.

Anläggningskostnader.

Svårigheterna att under nuvarande förhållanden beräkna kostnaderna för anläggningen av ett så pass omfattande företag som den blivande akademien hava för kommittén framstått nästan oöverbärliga. Kommittén saknar möjlighet att göra exakta beräkningar och står i fråga om de projekterade byggnadskostnaderna inför rena förmodanden. För att lämna någon föreställning om utgifterna under denna titel har kommittén emellertid med ledning av den i betänkandet av 1 juni under medverkan av fackmän verkställda kalkylen företagit en ny uppskattning av anläggningskostnaderna. Att slutsumman på grund av dyrtiden och förhållandena ansenligt stigit har icke kunnat förhindras. Särskilt beaktande skall naturligtvis från delegationens och styrelsens sida ägnas möjligheterna att i den gård, som stiftelsen sedan ett par månader tillbaka äger, inreda lämpliga föreläsningssalar, seminarie- och biblioteksrum samt laboratorier.

Till sist anser sig kommittén böra rikta delegationens uppmärksamhet på svårigheten att, så länge kriget varar, för laboratoriernas behov överhuvudtaget kunna anskaffa något, vare sig det gäller apparater, material, kemikalier eller samlingar. Även rekvisitionen av böcker är genom kriget försvårad.

Övergångsstadganden.

Såsom det viktigaste av de föreslagna övergångsstadganden, vilka äro av nöden för akademins organisationstid, framstår föreskriften om den *provisoriska kanslersnämndens* tillsättande. Denna nämnd, som beklädes med kanslersnämndens så att säga ordinarie myndighet — i utnämningsfrågor m. m. — äger därutöver att i vissa frågor ersätta bristen på konsistorium, i det att den provisoriska kanslersnämnden kan avgöra ärenden utan att dessa blivit jämlikt grundstadgarnas föreskrift behandlade av konsistoriet. Med hänsyn till denna utvidgade myndighet är nämndens ordi-

Ö S § 1. narie medlemsantal ökat med två i akademiska värv förfarna personer, i avsikt att härigenom tillföra nämnden större mångsidighet och sakkunskap på olika områden.

Även i ett annat fall tillerkännes den provisoriska kanslersnämnden konsistoriets myndighet: vid ledigansläendet av de befattningar vid akademien, vilkas möjligast tidiga besättande befinnes nödigt.

Då konsistoriet konstituerat sig och valt sin representant i kanslersnämnden blir den provisoriska nämnden överflödig och upplöses. När konstituerandet av konsistorium skall ske är en fråga som i annat sammanhang genom delegationens beslut skall vinna sin lösning; förslaget till övergångsstadganden stöder sig t. v. på antagandet, att akademins verksamhet skall begynna den 1 sept. 1918 och konsistorium sammanträda första gången 1 maj samma år.

Sammanfattning av kommitténs förslag.

I det föregående har kommittén framställt den utredning och de förslag som under rådande förhållanden av knappt tillmätt arbetstid och i vissa punkter ofullständig överblick av arbetsfältet kunnat fullbordas.

Kommittén är medveten om att dess framställning i en del punkter skulle kunna fördjupas, vilket är påfallande särskilt i fråga om den akademiska förvaltningen, där en ingående utredning är av nöden, utförd under medverkan av styrelsen. Utarbetandet av ett förslag i förenämnt avseende blir därför lämpligast en särskild uppgift som påkallar delegationens uppmärksamhet.

Även i ett annat fall har kommittén att vidgå ett ofullständigt fullgörande av det mandat den ärade delegationen anförtrott densamma. Kommittén har nämligen funnit det riktigast att icke framställa något förslag angående lärostolarnas besättande. Orsaken härtill ligger i det av kommittén antagna förslaget, att de första professoreernas och övriga lärares kallande skulle ske genom en provisorisk kanslers-

nämnd, vilken utväg vid mandatets emottagande ej var förutsedd. Om nu delegationen ansluter sig till samma ståndpunkt i fråga om den provisoriska kanslersnämnden, så skall delegationen troligen i överensstämmelse med kommittén anse denna nämnd äga större kapacitet för personfrågornas utredning, särskilt som avgörandet i samma frågor skulle tillkomma nämnden.

Att kommittén i alla fall vidtalat sakkunniga och anmodat dem att inkomma med förslag har skett för att vinna tid. Det material som härigenom tillförts kommittén skall överlämnas till provisoriska kanslersnämnden, vilken givetvis därförutom må införskaffa de utlåtanden som kunna anses behövliga.

Beträffande uppdraget att framställa förslag om tidpunkten för akademins öppnande vill kommittén hänvisa till vad i detta avseende redan framhållits.

Det ankommer sålunda å delegationen att efter prövning och event. ytterligare beredning behandla frågan om tidpunkten för akademins öppnande.

I anslutning till i föreliggande betänkande gjorda framställning har statutkommittén sålunda äran föreslå:

att delegationen ville behandla de av kommittén uppgjorda förslagen till arbetsordning för delegationen och instruktion för styrelsen, vilka med de ändringar, som under diskussionen kunna finnas motiverade, omedelbart finge träda i kraft;

att förslaget till inrättande av lärostolar och tjänster vid Åbo akademi måtte upptagas till behandling i samband med förslaget till stat och anläggningskostnader;

att delegationen med ledning av diskussionen rörande föregående moment må avgöra, huruvida akademien i dess helhet eller partiellt skall kunna begynna sin verksamhet den 1 sept. 1918;

att förslaget till grundstadgar måtte omedelbart upptagas till behandling;

att styrelsen måtte få i uppdrag att närmare bereda frågan om den akademiska förvaltningen samt att uppgöra förslag till fullständig budget för stiftelsen;

att frågan om bildandet av en enke- och pupiilkassa upptages till beredning likasom förslaget om ålders-tillägg för lärare och tjänstemän;

att, ifall beslut fattas om akademins öppnande den 1 sept. 1918, förslaget till övergångsstadganden måtte antagas och föranleda val av provisorisk kanslersnämnd, till vilken, utom vad i stadgarna säges, de delar av statutkommitténs uppdrag skulle överflyttas, vilka angå förslaget till lärostolars och övriga lärarbefattningars besättning, ävensom fixerandet av läroområdena för de tvenne främst upptagna professurerna inom statsvetenskapliga fakulteten;

att, under samma förutsättning som i föregående moment, utkastet till ordningsstadga måtte hänskjutas till det blivande konsistoriets vidare behandling.

Helsingfors, den 15 december 1917.

ARTHUR RINDELL.

CARL von BONSDORFF.

TOR CARPELAN.

O. HJ. GRANFELT.

SEVERIN JOHANSSON.

Svante Dahlström.
